

LEGISLACYJNA (NIE)DOSKONAŁOŚĆ REGULACJI DOTYCZĄCYCH KAR DYSCYPLINARNYCH WYMIERZANYCH STUDENTOM

AGNIESZKA KANIA-CHRAMĘGA*

DOI: 10.26399/iusnovum.v16.4.2022.42/a.kania-chramega

WPROWADZENIE

Katalog kar dyscyplinarnych, jakie mogą zostać wymierzone studentom za – *verba legis* – naruszenie przepisów obowiązujących w uczelni oraz uchybienie godności studenta¹, został określony w art. 308 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (dalej jako pswin.)². Z brzmienia powołanego przepisu wynika, iż karami dyscyplinarnymi są: 1) upomnienie; 2) nagana; 3) nagana z ostrzeżeniem; 4) zawieszenie w określonych prawach studenta na okres do 1 roku; 5) wydalenie z uczelni. Identyfikacja – w porównaniu z art. 212 poprzednio obowiązującej Ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym³ – zarówno katalogu,

---

* dr, Instytut Nauk Prawnych Uniwersytetu Zielonogórskiego, e-mail: a.kania@wpa.uz.zgora.pl, ORCID: 0000-0001-6246-3172

¹ Wyjaśniając swoistą problematyczność interpretacyjną spójnika „oraz” w rozumieniu art. 307 ust. 1 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, tj. z dnia 3 marca 2022 r., Dz.U. z 2022 r., poz. 574, należy stwierdzić, iż aktualność zachowuje pogląd, zgodnie z którym ta ustawa: „Wskazuje na dwie zasadnicze podstawy uzasadniające poniesienie odpowiedzialności dyscyplinarnej, tj. naruszenie przepisów obowiązujących na uczelni oraz czyny uchybiające godności studenta. Te podstawy są niezależne i nie muszą zachodzić łącznie. Oznacza to, że zachowanie studenta kwalifikowane do jednej lub drugiej podstawy uzasadniają odpowiedzialność dyscyplinarną. Przesłanką odpowiedzialności jest zatem ujemna ocena zachowania studenta naruszającego przepisy lub uchybiającego godności” – zob. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Opolu z dnia 2 lutego 2017 r., II SA/Op 577/16, LEX nr 2232360; zob. także Ł. Górski, *Znaczenie kodeksów etycznych studentów i doktorantów dla ich odpowiedzialności dyscyplinarnej*, w: J. Pakuła (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Nowe prawo – aktualne problemy*, Toruń 2012, s. 156.

² T.j. z dnia 3 marca 2022 r., Dz.U. z 2022 r., poz. 574 ze zm.

³ T.j. z dnia 30 października 2017 r., Dz.U. z 2017 r., poz. 2183.

jak i samego układu kar dyscyplinarnych może już *prima facie* sugerować, iż ustawodawca nie dostrzegł (bądź też nie rozważył) zasadności dokonania jakichkolwiek modyfikacji w tym zakresie⁴. Wobec tej uwagi nie sposób byłoby więc wykluczyć, że właśnie „inspiracja” nieobowiązującą ustawą z 2005 r. skutkowała też brakiem wyodrębnienia wskazań, jakie powinny zostać uwzględnione przy wymiarze studentowi konkretnej kary dyscyplinarnej. *De lege lata* rodzi się jednak pytanie, czy tego rodzaju „odwzorowanie” pozostaje racjonalnym rozwiązaniem, sprzyjającym udoskonaleniu dotychczasowej praktyki wymierzania studentom kar dyscyplinarnych.

ISTOTA KATALOGU KAR DYSCYPLINARNYCH WYMIERZANYCH STUDENTOM ZA PRZEWINIENIA DYSCYPLINARNE

Przewidziany w art. 308 cyt. katalog kar dyscyplinarnych został ułożony według abstrakcyjnego stopnia dolegliwości, poczynając od kary najłagodniejszej, a na karze najsurowszej kończąc. Wydaje się, iż ta kolejność nie jest przypadkowa. Wskazana gradacja powinna mieć znaczenie przy podejmowaniu decyzji (a precyzując, dla przyjęcia określonych priorytetów) w przedmiocie wyboru kary dyscyplinarnej⁵. Jednocześnie trudno pominąć, że ustawowa systematyka wspomnianych kar pozostaje *de facto* wyrazem swoistego stopniowania środków reakcji, które potencjalnie mogą znaleźć zastosowanie w danej sprawie. Stąd też ustalenie, dokonane już *in concreto*, że kara łagodniejszego rodzaju nie spełni powierzonych jej celów, upoważnia w istocie do wymierzenia kary surowszej. Warto także nadmienić, że abstrakcyjnego stopnia dolegliwości poszczególnych rodzajów kar dyscyplinarnych⁶ nie sposób utożsamiać z dolegliwością konkretnie wymierzonych kar. Nie można wykluczyć, iż – przykładowo rzecz ujmując – zawieszenie w określonych prawach studenta (niezwiązanych zwłaszcza ze zdobywaniem wiedzy, a w konsekwencji z samym zaliczeniem semestru czy roku studiów) nie musi być *per se* (a zwłaszcza w subiektywnym odczuciu) bardziej dolegliwe niż kara nagany.

Określony w art. 308 pswin. katalog kar ma charakter zamknięty, co nawiązuje, jak również pozostaje zgodne z karnistycznym postulatem *nulla poena sine lege*⁷. Analiza

---

⁴ Zasygnalizowane „powtórzenie” regulacyjne nie zostało jednocześnie wyjaśnione w uzasadnieniu do projektu ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce – zob. *Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, druk sejmowy nr 2446, s. 61–62, <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=2446> (dostęp: 30.10.2022).

⁵ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 października 2009 r., SDI 21/09, LEX nr 1615501; D. Mucha, w: P. Chmielnicki, P. Stec (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2017, LEX/el. (dostęp: 30.10.2022); zob. jednak M. Mistygacz, *Kary dyscyplinarne dla studentów i zasady ich wymierzania*, „*Studia Iuridica*” 2020, t. 84, s. 134.

⁶ Należy podkreślić, iż jedną z cech konstytuujących każdą karę, w tym karę dyscyplinarną, jest dolegliwość – zob. R. Giętkowski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim*, Gdańsk 2013, s. 60; W. Kozielowicz, *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i notariuszy*, Warszawa 2016, s. 55. Zob. także P. Burzyński, *Ustawowe określenie sankcji karnej*, Warszawa 2008, s. 22–25 oraz 65 i n.

⁷ Na marginesie, warto w tym miejscu nadmienić, że nie tylko same kary dyscyplinarne powinny zostać określone przez ustawę, ale również wskazania rządzące ich wymiarem. Zob. w tym zakresie wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 października 2002 r., K 36/00,

dalszych rozwiązań ustawowych nie pozwala na wyróżnienie jeszcze innych, także zastępczych kar dyscyplinarnych. Cechą charakterystyczną kar dyscyplinarnych jest brak przyporządkowania jakiegokolwiek konkretnemu przewinieniu dyscyplinarnemu⁸, *de facto* nawet temu, o którym *verba legis* mowa w art. 287 ust. 2 pkt 1 w zw. z art. 312 ust. 3 i art. 314 ust. 5 pswin. Zasygnalizowany tutaj brak przyporządkowania kar dyscyplinarnych określonym przewinieniom dyscyplinarnym (polegającym, jak już wspomniano, na naruszeniu przepisów obowiązujących w uczelni oraz uchybieniu godności studenta – art. 307 ust. 1 pswin.) stanowi w istocie proste następstwo – generalnego – braku wyodrębnienia tych ostatnich. Usprawiedliwiając tę swoistość, jak można by *prima facie* pomyśleć, „niedoskonałość” typizacyjną, akcentuje się nie tylko samą specyfikę postępowania dyscyplinarnego⁹, obiektywną niemożność stworzenia zamkniętego katalogu tego rodzaju zachowań, ale również, w charakterze dodatkowego wyjaśnienia, podnosi się, iż: „(...) nawet w opisie czynów zabronionych pod groźbą kary nie da się uniknąć elementów ocennych i odsyłania do znamion pozastawowych czynu. Skoro ten sposób unormowania jest dopuszczalny, w niezbędnym zakresie, na gruncie prawa karnego, tym bardziej należy uznać swobodę ustawodawcy przy kształtowaniu opisu strony przedmiotowej deliktu dyscyplinarnego”¹⁰. Przyjmując niniejsze założenie, trzeba by w rezultacie dopowiedzieć, iż powszechnie stosowana w prawie dyscyplinarnym klauzula, *de facto* ogólnie wskazująca na podstawy odpowiedzialności dyscyplinarnej, nie tylko: „(...) nie narusza art. 42 ust. 1 Konstytucji, ale wręcz (...) wyraża istotę odpowiedzialności dyscyplinarnej”¹¹, stanowiąc „ogólne określenie”, które wypełnia się treścią adekwatną do wymagań i oczekiwań stawianych przedstawicielom „danej profesji”¹².

OTK-A 2002, nr 5, poz. 63, w którym odnosząc się do drugiego ze wspomnianych problemów, podniesiono, że: „(...) im silniej regulacja ustawowa dotyczy kwestii podstawowych dla pozycji jednostki (podmiotów podobnych), tym szersza musi być regulacja ustawowa i tym mniej miejsca pozostaje dla odesłań do aktów wykonawczych”.

⁸ Warto również w tym miejscu zaznaczyć, że w myśl art. 307 ust. 1 pswin. student podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej za naruszenie przepisów obowiązujących w uczelni oraz za czyn uchybiający godności studenta. Te dwie niezależne i niemuszające jednocześnie wystąpić materialno-prawne podstawy nie zostały przy tym skonkretyzowane przez ustawodawcę. Przepisy pswin. nie zawierają katalogu deliktów dyscyplinarnych na wzór katalogu przestępstw określonych w Kodeksie karnym. Trafnie bowiem zauważono, iż: „Mnogość zdarzeń, które mogą wchodzić w grę, różnorodność podstaw określających wzór postępowania powoduje, że w odróżnieniu od odpowiedzialności karnej, nie istnieje w prawie dyscyplinarnym wyraźny katalog przewinień dyscyplinarnych” – zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 11 czerwca 2018 r., III APo 4/18, LEX nr 2549830. Jednocześnie równie słusznie stwierdzono, iż: „Wprawdzie otwarta konstrukcja przewinień dyscyplinarnych sprawia, że nie można przypisanego obwinionemu w postępowaniu dyscyplinarnym zachowania analizować pod kątem wypełnienia «kompletu znamion», niemniej opis przypisanego mu przewinienia dyscyplinarnego musi precyzyjnie przedstawiać te elementy jego zachowania, które, zakwalifikowane jako naruszenie standardów wynikających z reguł deontologicznych, jednoznacznie wskazują na powody, dla których uważa się je za delikt dyscyplinarny w świetle przyjętej kwalifikacji prawnej” – zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2018 r., SDI 1/2018, LEX nr 2526748.

⁹ Zob. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 15 grudnia 2017 r., I OSK 1408/17, LEX nr 2440297.

¹⁰ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 września 2001 r., SK 17/00, OTK 2001, nr 6, poz. 165.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

Wobec wyrażonych tutaj uwag, sygnalizujących bardzo ograniczoną obecność karnistycznej zasady *nullum crimen sine lege* na płaszczyźnie odpowiedzialności dyscyplinarnej studentów, wypadałoby niemniej jednak podkreślić, że karę dyscyplinarną w postaci upomnienia, wymierzaną studentowi przez rektora w trybie art. 312 ust. 1 pswin., powiązano z pewną kategorią przewinień dyscyplinarnych, tj. przewinień dyscyplinarnych mniejszej wagi. Wbrew pozorom niniejsza regulacja, *prima facie* dookreślająca podstawę odpowiedzialności dyscyplinarnej, nie stanowi „nadzwyczajnego” przykładu przyporządkowania kary dyscyplinarnej względem konkretnego przewinienia dyscyplinarnego. W przepisach pswin. nie wyjaśniono bowiem ani czym jest przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi, ani nie sprecyzowano, według jakich kryteriów należałoby oceniać (kwalifikować) ten rodzaj przewinienia dyscyplinarnego.

Na kanwie dotychczasowych ustaleń nasuwa się zatem spostrzeżenie, że skoro – *in genere* – ustawodawca nie określił, jakiemu przewinieniu dyscyplinarnemu odpowiada każda z sankcji wymienionych w art. 308 pswin., to w istocie (ujmując oczywiście czysto hipotetycznie) niemal każda z kar dyscyplinarnych mogłaby znaleźć zastosowanie na gruncie danego przypadku, bez konieczności poszukiwania „alternatywnych” rozwiązań sankcyjnych. Wbrew temu, tak zgeneralizowanemu, jak i nie do końca poprawnemu stwierdzeniu, wydaje się, iż wymierzenie właściwej kary dyscyplinarnej, postrzeganej zwłaszcza w kategoriach trafnej reakcji, wymagałoby zachowania odpowiedniej proporcji pomiędzy rodzajem przewinienia a rodzajem kary¹³. Nawet relatywnie rozumiane: surowość czy dolegliwość kary dyscyplinarnej powinny być każdorazowo: „(...) sygnałem braku akceptacji i zrozumienia dla podobnych zachowań”, a ponadto stanowić gwarancję skutecznego przeciwdziałania nagannym zachowaniom w przyszłości¹⁴. Słusznie więc zauważono w orzecznictwie, że choć ustawodawca nie wskazał wprawdzie, jakiemu przewinieniu odpowiada dana kara dyscyplinarna, to jednak: „Wybór każdej z kar nie może być dowolny, ale uzasadniony i poparty konkretnymi argumentami, uwzględniającymi indywidualne właściwości samego obwinionego, a także indywidualny charakter przypisanego przewinienia dyscyplinarnego”¹⁵. Swoboda decyzyjna przy wyborze kary dyscyplinarnej nie ma tym samym w pełni arbitralnego charakteru, skoro wszelkie rozstrzygnięcia oparte na uznaniu muszą:

(...) charakteryzować się szczegółowym uzasadnieniem polegającym na przedstawieniu wszystkich istotnych okoliczności, jakie organ brał pod uwagę przy podejmowaniu takiego a nie innego rozstrzygnięcia. Brak prawidłowego uzasadnienia takiego orzeczenia uniemożliwia bowiem – w przypadku jego zaskarżenia – kontrolę jego legalności tj. ustalenie, czy nie doszło do przekroczenia granic przyznanego uznania (...)¹⁶.

¹³ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 2007 r., SNO 13/07, LEX nr 471820.

¹⁴ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2012 r., SNO 28/12, LEX nr 1231620.

¹⁵ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 17 października 2017 r., III SA/Kr 751/17, LEX nr 2395783; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 13 lutego 2020 r., VI SA/Wa 2575/19, LEX nr 3072449.

¹⁶ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu z dnia 21 września 2004 r., II SA/Wr 1396/02, LEX nr 739707.

RODZAJE KAR DYSCYPLINARNYCH WYMIERZANYCH STUDENTOM ZA PRZEWINIENIA DYSCYPLINARNE

Mając na względzie katalog kar dyscyplinarnych z art. 308 pswin., jak również pozostałe rozwiązania, odnoszące się do odpowiedzialności dyscyplinarnej studentów, należy zauważyć, że ustawodawca nie wskazał, choćby w bardzo ogólny sposób, co jest treścią poszczególnych kar. Próbując w pierwszej kolejności dookreślić swoiste *essentialia negotii* kary upomnienia, kary nagany oraz kary nagany z ostrzeżeniem (art. 308 pkt 1–3 pswin.), wydaje się, iż polegają one na „wytknięciu”, swoiście karzącym zaszygalizowaniu studentowi niewłaściwego postępowania. Stąd też wymienionym karom trzeba by przypisać bardziej wychowawczy niż represyjny charakter. Ich celem jest przede wszystkim zmobilizowanie ukaranego do postępowania zgodnego z przepisami obowiązującymi w uczelni oraz godnością studenta¹⁷. Z samej istoty wskazanych kar wynika ponadto, że mogą one znaleźć zastosowanie wtedy, gdy wystarczające okaże się uświadomienie studentowi niestosowności jego zachowania¹⁸. Wspólną cechą wyróżnionych kar jest również to, iż charakteryzują się brakiem wymierności w czasie, zaś ich faktyczna dolegliwość ogranicza się do samego potępienia zachowania studenta, które – w założeniu – powinno wpłynąć na zmianę jego postawy oraz determinować respektowanie uczelnianych standardów. W konsekwencji można by zatem stwierdzić, że wymienione kary dyscyplinarne mają *de facto* wymiar *stricte* moralny¹⁹, nieingerujący zwłaszcza w żadną sferę wolnościową czy materialną studenta²⁰. Kary te zawierają w sobie – ujmując innymi słowy – jedynie pierwiastek potępienia moralnego, stanowiąc wyraz dezaprobaty wobec popełnionego przewinienia dyscyplinarnego²¹. Ponadto wypada także zaznaczyć, że kara upomnienia, kara nagany oraz kara nagany z ostrzeżeniem, oprócz różnicy hierarchicznej, nie różnią się od siebie w zakresie jakichkolwiek innych, dodatkowych dolegliwości²².

Pomimo wielu cech wspólnych wskazanych kar dyscyplinarnych, w orzecznictwie starano się (w mniej lub bardziej przekonujący sposób) dostrzec zachodzące pomiędzy nimi różnice. W jednym z judykatów Sąd Najwyższy wyraził bowiem pogląd, że o ile kara upomnienia „dotyczy” co do zasady: „(...) tylko bardzo drobnych przewinień dyscyplinarnych, o niezbyt poważnych skutkach, o tyle kara nagany, jako jednak kara surowsza, czynów drobnych, ale poważniejszej już natury, w tym i w zakresie ich skutków”²³. Uwzględniając niniejszą dyferencjację, można by w konsekwencji

¹⁷ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 lipca 2016 r., SNO 30/16, LEX nr 2089847.

¹⁸ Zob. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku z dnia 3 października 2019 r., III SA/Gd 481/19, LEX nr 2736131.

¹⁹ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2016 r., SDI 31/16, LEX nr 2117656.

²⁰ Tę ostatnią uwagę należałoby uzupełnić o spostrzeżenie, iż niekiedy przepisy wewnątrzuczelniane przewidują możliwość ubiegania się przez studentów o nagrodę rektora (np. za osiągnięcia naukowe, sportowe czy też w obszarze kultury). Wówczas stosowne regulaminy przewidują nie rzadko, iż przesłanką, uprawniającą do złożenia wniosku o taką nagrodę, jest brak ukarania jakąkolwiek karą dyscyplinarną (chyba że nastąpiłoby jej zatarcie – zob. w tym zakresie art. 319 pswin.).

²¹ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 13 lutego 2019 r., IV SA/Po 1086/18, LEX nr 2628184.

²² Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 marca 2011 r., SNO 4/11, LEX nr 1288889.

²³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 marca 2008 r., SNO 12/08, Legalis nr 511901.

wywnioskować, że o ile treścią kary upomnienia jest jedynie ogólne zwrócenie uwagi na niewłaściwość danego postępowania, o tyle treść kary nagany musiałaby się wiązać z już bardziej stanowczym potępieniem i wyraźnie negatywną oceną czynu studenta²⁴. W odniesieniu do wspomnianej kary upomnienia trudno przy tym pominąć, że jako najłagodniejsza forma reakcji powinna być stosowana w przypadkach bardzo drobnych przewinień dyscyplinarnych²⁵ i tylko wtedy, gdy już samo wszczęcie postępowania wyjaśniającego lub dyscyplinarnego zmobilizuje do przestrzegania obowiązujących w uczelni standardów. Poza tym, o czym również trzeba nadmienić, kara upomnienia (w porównaniu do pozostałych kar) uzyskała szczególny status. Organem kompetentnym do jej wymierzenia pozostaje bowiem nie tylko komisja dyscyplinarna, lecz także rektor, w sytuacji, gdy czyn studenta zakwalifikuje jako przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi (art. 312 ust. 1 pswin.) bądź też, gdy z wnioskiem o jej wymierzenie zwróci się do rektora rzecznik dyscyplinarny po zakończeniu postępowania wyjaśniającego (art. 313 ust. 2 pswin. w zw. z § 11 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 28 września 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania wyjaśniającego i dyscyplinarnego w sprawach studentów, a także sposobu wykonywania kar dyscyplinarnych i ich zatarcia²⁶).

Z kolei w odniesieniu do kary nagany z ostrzeżeniem przyjmuje się, iż powinna ona znaleźć zastosowanie w szczególności wtedy, gdy obwiniony student już wcześniej został ukarany karą nagany i jednocześnie nie nastąpiło wobec niego zatarcie ukarania²⁷. Innymi słowy – wspomniana kara mogłaby przede wszystkim być wymierzana w razie ponownego popełnienia przez studenta przewinienia dyscyplinarnego, które nie stanowiłoby na tyle poważnego naruszenia przepisów obowiązujących w uczelni lub uchybienia godności studenta, że wymagałoby zastosowania kary surowszej.

Zaprezentowane stanowiska, dążące usilnie do wyszczególnienia najważniejszych różnic pomiędzy wymienionymi karami dyscyplinarnymi, trudno jednak uznać za specyfikujące istotę oraz podstawy do wymierzania wskazanych kar²⁸. Powyższe stwierdzenia bazują *de facto* na pewnych uogólnieniach, które nie przyznają przekonujących rozstrzygnięć, pozwalających na odczytanie tak *differentia specifica*, jak i samej treści wspomnianych kar dyscyplinarnych.

---

²⁴ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2016 r., SNO 22/16, LEX nr 2062810.

²⁵ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2016 r., SNO 80/15, LEX nr 1997970.

²⁶ Dz.U. poz. 1882. Należy przy tym podkreślić, że kara upomnienia wymierzana przez rektora jest karą dyscyplinarną w rozumieniu art. 308 pswin. – zob. R. Giętkowski, *Rektorskie upomnienie*, „Forum Prawnicze” 2021, nr 6, s. 19–20; zob. także A. Gutkowska, *Upomnienie rektorskie – kara dyscyplinarna czy porządkowa? Problemy na tle dwuinstancyjności postępowania*, „Studia Iuridica” 2020, t. 84, s. 171; zob. również A. Bocheńska, *Uprawnienia rektora w związku z postępowaniem dyscyplinarnym wobec nauczyciela akademickiego*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2020, nr 1, s. 38.

²⁷ P. Wojciechowski, w: J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Warszawa 2019, LEX/el. (dostęp: 30.10.2022).

²⁸ Nie sposób w tym miejscu pominąć, że już bardziej skonkretyzowane podstawy wymierzenia kary nagany określa art. 36 k.w., zgodnie z którym naganę można orzec wtedy, gdy ze względu na charakter i okoliczności czynu lub właściwości i warunki osobiste sprawcy należy przypuszczać, że zastosowanie tej kary jest wystarczające do wdrożenia go do poszanowania prawa i zasad współżycia społecznego (§ 1), zastrzegając przy tym, iż nie można orzec nagany za wykroczenie o charakterze chuligańskim (§ 2).

Koncentrując się zatem na cechach wspólnych wyróżnionych kar dyscyplinarnych, należałoby także zastanowić się, czy kary, o których mowa w art. 308 pkt 1–3 pswin., faktycznie zawierają w sobie element dolegliwości. Rodząca się na tym tle wątpliwość wynika z tego, iż wymienione w tym przepisie kary uznaje się za wykonane z momentem samego uprawomocnienia się orzeczenia komisji dyscyplinarnej (a w niekiedy postanowienia rektora) o ukaraniu studenta²⁹. Stąd też już *prima facie* można odnieść wrażenie, że większy ładunek „dolegliwości” (jako takiej) zawiera samo wszczęcie postępowania wyjaśniającego lub dyscyplinarnego niż dołączanie „do teczki” studenta wspomnianego orzeczenia (a niekiedy postanowienia, co trzeba by odnieść do niektórych przypadków wymierzenia kary upomnienia), na mocy którego ukarano by go jedną ze wskazanych kar. Trudno przecież nie zauważyć, że nawet „uproszczone” postępowanie przed rektorem, a tym bardziej znacznie bardziej sformalizowane postępowanie wyjaśniające oraz dyscyplinarne wiąże się dla studenta (także wówczas, gdy reprezentuje go obrońca) z koniecznością podjęcia stosownych starań i związanych z tym ograniczeń, które sumarycznie mogą przekroczyć „sankcyjną” dolegliwość kary upomnienia, kary nagany czy też kary nagany z ostrzeżeniem. Wobec niniejszej prawidłowości powstaje pytanie, czy nie należałoby zmodyfikować katalogu kar dyscyplinarnych wymierzanych studentom. Nie tracąc z pola widzenia deontologii postępowania dyscyplinarnego (nie tylko w sprawach studenckich) oraz potrzeby zachowania gradacji kar dyscyplinarnych, warto rozważyć, czy miejsca kary nagany z ostrzeżeniem nie mogłaby zająć kara w postaci wykonania określonych czynności na rzecz uczelni w ściśle wyznaczonym wymiarze. Proponowana kara dyscyplinarna, którą można by nazwać „pracą uczelniano użyteczną”, nie musiałaby się sprowadzać wyłącznie do kategorii tzw. prac porządkowych na terenie uczelni. W istocie mogłaby ona polegać m.in. na zobowiązaniu studenta do pomocy w nauce innym studentom (przykładowo pomocy w opanowaniu języka polskiego przez studentów zagranicznych)³⁰. Z oczywistych względów należy zaznaczyć, że podjęcie tego rodzaju „aktywności” przez studenta wymagałoby wyrażenia uprzedniej zgody, z tym jednak równie oczywistym zastrzeżeniem, iż jej brak skutkowałby wymierzeniem zastępczej, w istocie już bardziej dolegliwej kary, w postaci np. zawieszenia w określonych prawach studenta na ściśle wskazany czas. Poza tym warto byłoby także rozważyć, czy katalogu kar dyscyplinarnych nie mogłaby uzupełnić kara w postaci obniżenia (np. od 10 do 30%) stypendium rektora bądź socjalnego, przyznawanych przez daną uczelnię.

Oprócz powyższej propozycji można by poddać pod dyskusję jeszcze inną próbę zreformowania dotychczasowego katalogu kar dyscyplinarnych. Zgłoszone zastrzeżenia skłaniają również do ewentualnego (alternatywnego) zastanowienia się nad „uzupełnieniem” analizowanych kar, o których mowa w art. 308 pkt 1–3 pswin. Przykładowo, wymierzeniu wspomnianych kar mogłyby towarzyszyć określone obowiązki (np. przeproszenia pokrzywdzonego) bądź z góry przewidziane zakazy lub nakazy (np. zakaz reprezentowania uczelni w zawodach sportowych, konkursach wydziałowych oraz pozawydziałowych, nakaz opuszczenia domu studenckiego bądź też nakaz

²⁹ Zasygnalizowana tutaj wątpliwość nie jest przy tym równoznaczna z ogólnym zanegowaniem wychowawczych walorów wspomnianych kar dyscyplinarnych.

³⁰ Tego rodzaju zobowiązanie wymagałoby, z oczywistych względów, uprzedniego zweryfikowania, czy obwiniony student ma ku temu stosowne predyspozycje.

innego stosownego postępowania, oczywiście koherentnego z przewinieniem dyscyplinarnym). Zachowawcza tendencja do nieingerowania w dotychczasowy katalog kar dyscyplinarnych wymagałaby ponadto rozważenia, czy kara upomnienia nie powinna zostać „zarezerwowana” faktycznie do przypadków, o których mowa w art. 312 ust. 1 pswin. oraz w art. 313 ust. 2 pswin. w zw. z § 11 ust. 1 pkt 3 cyt. rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, co w istocie potwierdziłoby jej specyficzny (wyjątkowy) charakter i tym samym nie prowadziło do nieuzasadnionych nadużyć.

Wyrażone sugestie co do zmiany, w tym uzupełnienia katalogu kar dyscyplinarnych, nie mogą zostać odczytane jako propozycja podkreślenia czy wręcz supremacji celu represyjnego przy egzekwowaniu odpowiedzialności dyscyplinarnej, a w rezultacie również jako próba utożsamienia kar dyscyplinarnych z karami kryminalnymi. Przy wszelkich modyfikacjach katalogu kar dyscyplinarnych nie sposób bowiem pominąć oczywistej prawidłowości, iż kary te stanowią w istocie specyficzną formę reakcji prawnej, stosowaną za naruszenie określonej dyscypliny³¹, czyli – inaczej mówiąc – za zachowanie nieakceptowalne w danej społeczności³², sprzeczne z zasadami etyki, deontologii lub przepisami prawa, dotyczącymi wykonywania konkretnej „profesji”³³. Stąd też pełną aktualność zachowuje pogląd Trybunału Konstytucyjnego, zgodnie z którym nawet odpowiednie stosowanie przepisów Kodeksu postępowania karnego w sprawach dyscyplinarnych nie oznacza, że postępowanie dyscyplinarne staje się *per se* postępowaniem karnym³⁴.

Odnosząc się z kolei do kary dyscyplinarnej w postaci zawieszenia studenta w określonych prawach, trzeba przede wszystkim zauważyć, że kara ta ma charakter terminowy (art. 308 pkt 4 pswin.). Zawieszenie w określonych prawach studenta nie może *verba legis* trwać dłużej niż rok, co oznacza, iż wymierzenie wspomnianej kary ponad ten okres byłoby równoznaczne z wymierzeniem kary nieznannej w ustawie³⁵. Warto jednak zaznaczyć, że ustawodawca nie wskazał dolnej granicy wymiaru kary, a także (co miałyby tutaj znaczenie) jednostek czasowych, w jakich jest ona wymierzana. Ponadto zwrot „zawieszenie w określonych prawach studenta” wskazuje, iż nie chodzi o zawieszenie we wszelkich prawach (co w istocie zostało wykluczone), lecz o zawieszenie w konkretnych, wyraźnie sprecyzowanych prawach. W konsekwencji kara ta może być kształtowana w różny sposób i w rezultacie przybierać mniej lub bardziej dolegliwą postać³⁶. Warto więc nadmienić, że wewnętrzne zróżnicowanie dolegliwości wspomnianej kary już *prima facie* jawi się jako oczywiste, a jednocześnie nierzadko zależne od aktualnej sytuacji studenta. Poza dyskusją pozostaje, że dla studenta ostatniego roku studiów zawieszenie w prawie do przystąpienia do zaliczeń i egzaminów

---

³¹ J. Łętowski, *O problemach odpowiedzialności służbowej i dyscyplinarnej w administracji*, „Państwo i Prawo” 1971, nr 8–9, s. 386–387.

³² E. Kusowska, *Odpowiedzialność za delikt dyscyplinarny jako przejaw karania poza obszarem państwowego prawa karnego – zarys problematyki*, w: S. Pikulski, M. Romańczuk-Gracka (red.), *Granicie kryminalizacji i penalizacji*, Olsztyn 2013, s. 666.

³³ T. Kuczyński, *O odpowiedzialności dyscyplinarnej pracowników*, „Państwo i Prawo” 2003, nr 9, s. 59.

³⁴ Zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 lutego 2001 r., K 22/00, OTK 2001, nr 3, poz. 48.

³⁵ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2013 r., SDI 47/13, LEX nr 1408897.

³⁶ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 sierpnia 2020 r., I KK 40/20, LEX nr 3277016.

będzie z pewnością bardziej dolegliwe niż zawieszenie go „tylko” w prawie do uczestnictwa np. w kole naukowym. Z tym ostatnim „ograniczeniem” funkcjonowania w społeczności akademickiej nie wiążą się bowiem aż tak poważne (a czasami wręcz żadne) konsekwencje, w porównaniu do tych, które są związane z terminowym ukończeniem studiów³⁷. W kontekście tej kary pojawia się również pytanie, czy zawieszenie studenta w prawach przystąpienia do zaliczeń i egzaminów, skutkujące niezaliczeniem semestru czy roku, upoważnia do skreślenia go z listy studentów. *De lege lata* ustawodawca nie odniósł się wprost do zasygnalizowanej kwestii. Wydaje się, iż relegowanie studenta z uczelni (w tym przypadku) wykraczałoby jednak poza cel omawianej kary.

Przechodząc do charakterystyki najbardziej dolegliwej (z perspektywy „statusu” studenta) reakcji dyscyplinarnej, tj. kary wydalenia z uczelni (art. 308 pkt 5 pswin.)³⁸, należy wskazać, że jej wymierzenie skutkuje skreśleniem z listy studentów (art. 108 ust. 1 pkt 4 w zw. z art. 108 ust. 3 pswin.)³⁹, co *de facto* następuje z chwilą uprawomocnienia się orzeczenia komisji dyscyplinarnej. W rezultacie więc sama czynność skreślenia z listy studentów uzyskuje *stricte* formalny wymiar, skoro wszak prawomocne orzeczenie komisji dyscyplinarnej nie uprawnia ukaranego do dalszego studiowania⁴⁰. Jednocześnie aktualność zachowuje wyrażony w orzecznictwie pogląd, iż: „Wbrew obiegowym opiniom kara ta nie łączy się – ani *ex lege*, ani z mocy szczególnej decyzji – z pozbawieniem prawa do studiowania na innych uczelniach, ani też nie ma charakteru «dożywotniego» w zakresie studiowania na uczelni, na której została orzeczona (...)”⁴¹. Wspomniana kara nie ma – bezwzględnie – „eliminacyjnego” charakteru, skutkując całkowitym brakiem możliwości kontynuowaniu studiów, co zresztą miałyby wymiar niekonstytucyjny⁴².

Powyższe stwierdzenie nie zmienia przy tym ogólnie dostrzeżonej prawidłowości, że z uwagi na jej „drastyczne” skutki dla sytuacji studenta, powinna być stosowana w przypadkach wyjątkowych i w konsekwencji wymierzana za najcięższe przewinienia dyscyplinarne⁴³. Postulowana ostrożność przy wymierzaniu kary wydalenia z uczelni skłania nawet do konstatacji, że również wtedy, gdy przewinienie dyscyplinarne stanowi przestępstwo, to niniejsza okoliczność nie może – odgórnie – determinować wymierzenia studentowi kary wydalenia z uczelni. Co więcej, jak podkreślił

³⁷ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2016 r., SDI 31/16, LEX nr 2117656.

³⁸ Szczególny charakter kary wydalenia z uczelni podkreśla dodatkowo art. 315 ust. 2 pswin. Zgodnie z tym przepisem w przypadku, gdy rzecznik dyscyplinarny do spraw studentów wnosi o wymierzenie kary wydalenia z uczelni, a obwiniony nie ma obrońcy z wyboru, wówczas przewodniczący składu orzekającego wyznacza obrońcę z urzędu spośród nauczycieli akademickich lub studentów uczelni.

³⁹ W orzecznictwie podniesiono, że kary dyscyplinarne mają nie tylko charakter poprawczy, ale również „oczyszczający”, służący eliminacji: „(...) jednostek niepożądanych, niespełniających stawianych wymagań lub sprzeniewierających się przyjętym standardom” – zob. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2009 r., III CZP 141/08, LEX nr 483368.

⁴⁰ Zob. postanowienie Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 7 kwietnia 2010 r., II FSK 1929/08, LEX nr 619842.

⁴¹ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Opolu z dnia 2 lutego 2017 r., II SA/Op 577/16, LEX nr 2232360.

⁴² Zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 października 2010 r., K 1/09, OTK-A 2010, nr 8, poz. 76; zob. także wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 listopada 2000 r., SK 18/99, OTK 2000, nr 7, poz. 258.

⁴³ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2013 r., SNO 52/12, LEX nr 1297723.

T. Sroka: „(...) sam ustawodawca dostrzega okoliczność, iż pobieranie nauki może mieć charakter oddziaływania resocjalizacyjnego, zatem organy dyscyplinarne nie powinny pozbawiać się możliwości poprawy zachowania studenta, mając ku temu stosowną możliwość, poprzez wykluczenie go ze społeczności akademickiej tylko dlatego, że popełnił przestępstwo”⁴⁴.

Wobec niniejszej wypowiedzi, trzeba jednak również zauważyć, że zakwalifikowanie czynu studenta przez sąd powszechny jako czynu, którego społeczna szkodliwość nie była znaczna (co przy spełnieniu jeszcze innych przesłanek może skutkować warunkowym umorzeniem postępowania karnego), nie obliguje *per se* do uznania takiej kwalifikacji za *sui generis* okoliczność łagodzącą w postępowaniu dyscyplinarnym, a precyzując, za niepozwalającą na wymierzenie kary wydalenia z uczelni⁴⁵. Na tle niniejszej uwagi trudno byłoby pominąć, że:

W postępowaniu dyscyplinarnym ocena (...) czynu, który wyczerpuje znamiona przestępstwa i jednocześnie deliktu dyscyplinarnego, ma charakter autonomiczny względem oceny dokonanej przez sąd w postępowaniu karnym. Inne są bowiem cele i przedmiot postępowania karnego a inne cele i przedmiot postępowania (...). Organy uczelniane oceniają (...) czyn oraz ważkość przewinienia według przepisów obowiązujących na uczelni oraz zasad deontologii i dobrych obyczajów obowiązujących w społeczności akademickiej⁴⁶.

Analizując istotę kary dyscyplinarnej wydalenia z uczelni, warto także zaznaczyć, że niekiedy jej wymierzenie może okazać się niezbędne choćby ze względu na to, iż właśnie ta kara – jako jedyna – jest w stanie przywrócić stan zgodności z prawem. Uznając bowiem, że zdany egzamin maturalny jest podstawową przesłanką dopuszczenia danej osoby do studiów, wypadałoby dopowiedzieć, iż tylko relegowanie studenta, który posłużył się sfałszowanym świadectwem dojrzałości, będzie prowadziło do usunięcia skutków naruszenia prawa i respektowania dobrych obyczajów akademickich oraz poszanowania godności studenta danej uczelni⁴⁷.

WYMIAR KARY ZA PRZEWINIENIA DYSCYPLINARNE STUDENTÓW

Pomimo że w orzecznictwie z zakresu spraw dyscyplinarnych podnosi się, iż wybór kary dyscyplinarnej nie powinien mieć charakteru arbitralnego⁴⁸, to jednak wśród przepisów pswin. nie sposób odnaleźć regulacji normatywnych, odnoszących się wprost do samego ukształtowania wymiaru, a precyzując, wyboru kary dyscyplinarnej⁴⁹. Poza

---

⁴⁴ T. Sroka, *Przestępstwo jako przewinienie dyscyplinarne w perspektywie celów postępowania dyscyplinarnego wobec studentów*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2011, z. 1, s. 147.

⁴⁵ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 15 grudnia 2017 r., I OSK 1408/17, LEX nr 2440297.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 30 listopada 2009 r., I OSK 562/09, LEX nr 586414.

⁴⁸ Zob. m.in. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu z dnia 21 września 2004 r., II SA/Wr 1396/02, LEX nr 739707.

⁴⁹ Nie bez racji podniesiono w orzecznictwie, że: „Ustalenia faktyczne są niezbędne do wprowadzenia wniosku o wypełnieniu znamion czynu uznanego za delikt, i ewentualnie mają

tym w ramach analizowanych przepisów ustawodawca nie zawarł też upoważnienia, które uprawniałoby do odpowiedniego uwzględnienia w tej materii postanowień Kodeksu karnego. Taki stan rzeczy generuje nieuniknione kontrowersje interpretacyjne, a ich obecność wymusza poszukiwanie stosownych rozwiązań, dzięki czemu wymiar kar dyscyplinarnych będzie mógł stanowić spójny i sprawiedliwy system⁵⁰. Przyjmując założenie o konieczności poddania dyscyplinarnego wymiaru kary konkretnym regułom, należałoby w konsekwencji dopowiedzieć, że istotą rozstrzygnięcia o karze w postępowaniu dyscyplinarnym nie powinno być *de facto*: „(...) nieokreślone bliżej jej stopniowanie, ale, przy uwzględnieniu przewidzianego prawem katalogu kar, wymiar kary sprawiedliwej, odpowiadającej wadze przewinienia i stopniowi winy (...), spełniającej cele w zakresie prewencji indywidualnej, jak i szerszego oddziaływania”⁵¹. Wobec tej uwagi pojawia się zasadnicze pytanie, czy pomimo braku ustawowej klauzuli, która pozwalałaby na recepcję właściwych przepisów prawa karnego materialnego w sprawach dyscyplinarnych studentów, dopuszczalne byłoby jednak odpowiednie uwzględnienie w procesie wymiaru kary dyscyplinarnej stosownych rozwiązań wynikających z postanowień Kodeksu karnego.

Dostrzegając (zresztą niejednokrotnie akcentowaną w literaturze) specyfikę postępowania dyscyplinarnego, wydaje się, że – na zasadzie analogii⁵², przy uwzględnieniu faktu przynależności prawa dyscyplinarnego do gałęzi prawa represyjnego – należy dopuścić taką możliwość⁵³ (a w konsekwencji również możliwość posiłkowania się dorobkiem doktryny i judykatury w zakresie wykładni wybranych przepisów Kodeksu karnego⁵⁴). Stanowisko to znajduje również potwierdzenie w odpowiednio stosowanych w postępowaniu dyscyplinarnym przepisach Kodeksu postępowania karnego (art. 320 pswin.), które odnosząc się *de facto* do problematyki wymiaru kary, swoiście wymuszają uwzględnienie odpowiednich przepisów materialnoprawnych w tym zakresie. Nie ulega wątpliwości, iż odpowiednio dokonywana na płaszczyźnie

---

wpływ na wymiar kary, a są dokonywane na skutek oceny wiarygodności dowodów zgromadzonych w sprawie. Natomiast wymiar kary jest jeszcze bardziej ocenym elementem procesu dyscyplinarnego, przeto wymaga szczególnego podejścia i rozważenia wszelkich okoliczności sprawy. Zależy on w znacznej mierze od analizy całokształtu okoliczności sprawy i winien uwzględniać wszystkie aspekty czynu i kontekst zdarzeń w świetle celów, jakie kara ma spełniać” – zob. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 30 listopada 2011 r., I OSK 1445/11, LEX nr 1149177.

⁵⁰ Zob. w tym zakresie uwagi wyrażone w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2021 r., II DK 15/21, LEX nr 3106152.

⁵¹ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 grudnia 2018 r., II DSK 1/18, LEX nr 2644720.

⁵² K. Dudka, *Odpowiedzialność dyscyplinarna oraz zakres stosowania przepisów k.p.k. w postępowaniu dyscyplinarnym wobec nauczycieli akademickich*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2007, nr 9, s. 16; R. Giętkowski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim*, Gdańsk 2013, s. 116. Zob. także P. Czarnecki, *Stosowanie kodeksu karnego w postępowaniach dyscyplinarnych*, „Państwo i Prawo” 2017, nr 10, s. 105 i n. oraz literatura tam podana.

⁵³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, t.j. z dnia 2 grudnia 2021 r., Dz.U. z 2021 r., poz. 2345 ze zm.; zob. P. Czarnecki, *Przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi w prawie polskim*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2017, nr 1, s. 29; idem, *Postępowanie dyscyplinarne wobec osób wykonujących prawnicze zawody zaufania publicznego*, Warszawa 2013, s. 179 i n.; zob. także K. Dudka, *Odpowiednie stosowanie przepisów kodeksu postępowania karnego w postępowaniu dyscyplinarnym wobec notariuszy*, „Rejent” 2010, nr 3, s. 198.

⁵⁴ K. Banasik, *Kara upomnienia za przewinienia dyscyplinarne nauczycieli akademickich*, „Przeгляд Prawa Publicznego” 2020, nr 7–8, s. 125.

odpowiedzialności dyscyplinarnej ocena „trafności zastosowanych środków” czy też „rażącej niewspółmierności kary”⁵⁵ (a nawet „naruszenia przepisów prawa materialnego”⁵⁶) wymaga znajomości przepisów Kodeksu karnego, kształtujących wymiar kary. Dopuszczalność odpowiedniego stosowania (i to nie tylko w zakresie wymiaru kary) przepisów Kodeksu karnego w sprawach dyscyplinarnych uzyskała zresztą akceptację w orzecznictwie sądowym, w którym podniesiono, iż w toku postępowania dyscyplinarnego należy sięgać – na zasadzie wspomnianej już analogii – do rozwiązań przewidzianych w Kodeksie karnym. Przepisy prawa karnego materialnego muszą – jak zaznacza się – w tego rodzaju sytuacjach podlegać odpowiedniemu stosowaniu, polegającemu na: a) stosowaniu wprost, b) stosowaniu z odpowiednimi modyfikacjami lub c) odmowie ich zastosowania⁵⁷. Przyjmując powyższą optykę, nasuwa się wniosek, że choć Kodeks karny nie ma charakteru „ustawy organicznej”, to jednak nie oznacza to *per se* zakazu ostrożnego: „(...) posiłkowania się – na zasadzie dopuszczalnej analogii na korzyść – instytucjami Kodeksu karnego, czy też traktowania tych instytucji jako modelowych rozwiązań określających zasady odpowiedzialności represyjnej”⁵⁸, do której przynależą odpowiedzialność dyscyplinarna studentów.

Dotychczasowe ustalenia skłaniają do konstatacji, iż dyscyplinarny wymiar kary wymaga odpowiedniego uwzględnienia wskazań rządzących sądowym wymiarem kary. Wobec tego warto zatem przypomnieć, że tradycyjna klasyfikacja ustawowych wskazań sądowego wymiaru kary w prawie karnym pozwala na wyodrębnienie jego zasad, dyrektyw oraz okoliczności, wpływających na wspomniany proces. Mając na uwadze kodeksowe zasady, kształtujące sądowy wymiar kary, wydaje się, że na płaszczyźnie odpowiedzialności dyscyplinarnej studentów odpowiedniego uwzględnienia wymagałyby: zasada względnej swobody przy wyborze kary dyscyplinarnej, zasada oznaczoności kary dyscyplinarnej (która odgrywałaby szczególne znaczenie przy karze dyscyplinarnej w postaci zawieszenia w określonych prawach studenta do roku), zasada indywidualizacji wymiaru kary dyscyplinarnej, a także zasada zaliczania na poczet kary zawieszenia w określonych prawach studenta okresu zawieszenia w prawach studenta dokonanego przez rektora, na podstawie art. 312 ust. 5 pswin. Uzupełniając katalog zasad rządzących dyscyplinarnym wymiarem kary, wypada również nadmienić, iż studentowi za dane przewinienie dyscyplinarne można w istocie wymierzyć tylko jedną z wymienionych w katalogu kar⁵⁹, co wskazywałoby, że w odniesieniu do analizowanego reżimu odpowiedzialności znajduje zastosowanie zasada niepołączalności kar⁶⁰. Pewne kontrowersje pojawiają się natomiast przy próbie odpowiedniego

---

⁵⁵ Zob. w tym zakresie poglądy wyrażone w orzecznictwie karnistycznym: wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 5 października 2017 r., II AKa 318/17, Legalis nr 1706673; zob. także wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 14 listopada 2018 r., II AKa 170/18, Legalis nr 1978743.

⁵⁶ Zob. w tym zakresie postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2016 r., III KK 191/16, Legalis nr 1533481.

⁵⁷ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 2003 r., SNO 67/03, LEX nr 471880.

⁵⁸ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 września 2006 r., I KZP 20/06, LEX nr 196396.

⁵⁹ E. Ura, w: W. Sanetra, M. Wierzbowski (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2013, LEX/el. (dostęp: 30.10.2022).

⁶⁰ Na temat istoty tej zasady zob. m.in. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie z dnia 24 listopada 2009 r., II SA/SZ 845/09, LEX nr 587862.

uwzględnienia zasady humanitaryzmu przy wymiarze kary dyscyplinarnej. *Prima facie* można by stwierdzić, że na tej płaszczyźnie odpowiedzialności prawnej nie odgrywa ona znaczącej roli. Do wysunięcia tego wniosku skłaniałaby specyfika wspomnianego rodzaju odpowiedzialności, a zwłaszcza brak możliwości wymierzania w jej ramach kar skutkujących pozbawieniem wolności⁶¹. Pełne zaaprobowanie powyższego stanowiska wzbudza jednak pewne wątpliwości, przede wszystkim z racji wyraźnego zróżnicowania dolegliwości kar dyscyplinarnych. Stąd też aprioryczne odrzucenie „odpowiedniego” uwzględnienia prawnokarnej zasady humanitaryzmu m.in. w przypadku, gdy komisja dyscyplinarna rozważałaby wymierzenie studentowi kary wydalania z uczelni nie wydaje się przekonujące.

Odnosząc się z kolei do drugiej kategorii wskazań kształtujących sądowy wymiar kary, tj. ogólnych dyrektyw sądowego wymiaru kary (do których zalicza się: dyrektywę stopnia winy, dyrektywę stopnia społecznej szkodliwości czynu, dyrektywę prewencji szczególnej/indywidualnej oraz dyrektywę prewencji ogólnej/generalnej), należy przyjąć, że dyrektywy te powinny również znaleźć odpowiednie zastosowanie przy wymiarze kary dyscyplinarnej wobec studentów. Oznaczałoby to więc, iż przy wymiarze kary dyscyplinarnej niezbędne okazywałoby się „baczenie”, aby jej dolegliwość nie przekraczała stopnia winy, uwzględnienie stopnia społecznej szkodliwości czynu, celów zapobiegawczych i wychowawczych, które kara ma osiągnąć w stosunku do ukaranego, a także potrzeb w zakresie kształtowania świadomości prawnej innych członków społeczności akademickiej, przede wszystkim innych studentów (a w ograniczonym zakresie nawet i innych osób niepowiązanych z daną uczelnią)⁶². Wymienionym tutaj dyrektywom należałoby jednocześnie nadać równorzędny charakter. Tym samym na aktualności nie straciłoby wypracowane w orzecznictwie karnistycznym stanowisko, w którym przekonywano, że brak jest merytorycznych podstaw do stwierdzenia, iż którakolwiek z ogólnych dyrektyw wymiaru kary jest: „(...) główną, nadrzędną w stosunku do pozostałych. Każda z tych dyrektyw – jak dodano – jest równorzędna”⁶³. Wiodącą rolę można więc przypisać każdej z ogólnych dyrektyw wymiaru kary, jeśli właśnie taki status uzyskuje w realiach konkretnego przypadku.

Zdecydowanie bardziej ograniczone zastosowanie na płaszczyźnie odpowiedzialności dyscyplinarnej znalazłyby natomiast te regulacje kodeksowe, które wyrażają szczególne dyrektywy sądowego wymiaru kary. Niezależnie od ogólnego sceptycyzmu co do możliwości recepcji wspomnianej kategorii dyrektyw (przede wszystkim z racji specyfiki nadanej im przez przepisy Kodeksu karnego), wydaje się, że odpowiednie uwzględnienie przy wymiarze kary dyscyplinarnej pozytywnych wyników przeprowadzonej mediacji pomiędzy pokrzywdzonym

⁶¹ Zob. T. Bojarski, *Polskie prawo karne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2012, s. 477; idem, *Uwagi o dalszych projektowanych zmianach części ogólnej kodeksu karnego*, w: T. Bojarski, E. Skrełowicz (red.), *Nowe prawo karne po zmianach*, Lublin 2002, s. 62.

⁶² W kontekście ostatniej z dyrektyw sądowego wymiaru kary należy zaznaczyć, iż mechanizmem kształtowania świadomości prawnej: „(...) jest wymierzenie takich kar, które utwierdzają w świadomości społecznej przekonanie o respektowaniu prawa, dają gwarancję skutecznego zwalczania przestępczości, tworzą atmosferę zaufania ludzi do obowiązującego systemu prawnego i potępienia, a nie współczucia dla ludzi, którzy to prawo naruszają” – zob. wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 24 stycznia 2019 r., II AKa 237/18, LEX nr 2620795.

⁶³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 1972 r., Rw 331/71, OSNKW 1972, nr 9, poz. 145.

a obwinionym albo ugody pomiędzy nimi zawartej, traktowanie kary wydalenia z uczelni w kategoriach *ultima ratio* czy też kierowanie się celami wychowawczymi przy wymiarze kary wobec studentów⁶⁴ mogą okazać się w pełni uzasadnione. Na marginesie podjętych rozważań warto zaś nadmienić, iż znacznie poważniejsze kontrowersje rodziłaby natomiast próba odpowiedniego uwzględnienia tych przepisów Kodeksu karnego, które stwarzają podstawy do nadzwyczajnego obostrzenia wymierzonej kary. W piśmiennictwie trafnie bowiem zauważono, iż w tego rodzaju sytuacjach: „(...) przepis, na podstawie którego może być orzeczona surowsza sankcja, powinien mieć swoje wyraźne umocowanie w przepisie odsyłającym”⁶⁵.

Wymienione dotąd ustawowe wskazania, kształtujące sądowy wymiar kary, dopełniają ponadto okoliczności wpływające na wspomniany proces, które na gruncie Kodeksu karnego mają nie tylko otwarty charakter, ale również wyróżniają się – *in genere* – janusowym obliczem. W kontekście tej grupy kodeksowych wskazań wydaje się, iż odpowiednie uwzględnienie przy wymiarze kary dyscyplinarnej wobec studentów mogłyby uzyskać (*de facto* m.in.) takie okoliczności, jak: motywacja i sposób zachowania się obwinionego (odnoszona, w myśl przepisów Kodeksu karnego, zwłaszcza do przypadków popełnienia przewinienia dyscyplinarnego na szkodę osoby nieporadnej ze względu na wiek lub stan zdrowia), popełnienie przewinienia dyscyplinarnego wspólnie z nieletnim (a nawet, „odpowiednio” ujmując, małoletnim), rodzaj i stopień naruszenia ciężących na obwinionym obowiązków, rodzaj i rozmiar ujemnych następstw przewinienia dyscyplinarnego, właściwości i warunki osobiste obwinionego, sposób życia przed popełnieniem przewinienia dyscyplinarnego i zachowanie się po jego popełnieniu, a zwłaszcza staranie o naprawienie szkody lub zadośćuczynienie w innej formie społecznemu poczuciu sprawiedliwości, a także zachowanie się pokrzywdzonego.

UWAGI KOŃCOWE

Przedstawione w niniejszym opracowaniu wątpliwości co do „dyscyplinującego” charakteru niektórych kar (a nawet zbędności jednej z nich) uzasadniają potrzebę przemodelowania obowiązującego katalogu kar dyscyplinarnych wymierzanych

---

⁶⁴ Jak zauważył T. Sroka: „Postępowanie dyscyplinarne winno być ukierunkowane na wychowanie studenta i zbadanie, czy popełnienie przez niego określonego przewinienia dyscyplinarnego uniemożliwia mu dalsze funkcjonowanie w społeczności akademickiej” – zob. T. Sroka, *Przestępstwo jako przewinienie dyscyplinarne...*, op. cit., s. 142. Na marginesie tej uwagi warto jednak zaznaczyć, iż w samym orzecznictwie karnistycznym wskazuje się, że: „Położenie akcentu na prewencję specjalną nie eliminuje wcale ogólnego wymagania kierowanego do sądu, zgodnie z którym wymierzona sprawy – również młodocianemu – kara powinna odpowiadać stopniowi jego winy i społecznej szkodliwości czynu, a także względem prewencji generalnej, rozumianej jako kształtowanie świadomości prawnej społeczeństwa. Zatem status młodocianego i «względny wychowawcze» nie mają samodzielnego bytu jako podstawa szczególnego kształtowania wymiaru kary (złagodzenia kary), a stanowią jedynie punkt wyjściowy i muszą być zestawione z pozostałymi okolicznościami podmiotowymi i przedmiotowymi mającymi znaczenie dla wymiaru kary” – zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 2020 r., V KK 617/18, Legalis nr 2639489.

⁶⁵ S. Krajnik, *Stosowanie przepisów Kodeksu karnego i Kodeksu postępowania karnego w postępowaniu dyscyplinarnym studentów i doktorantów – wybrane zagadnienia*, w: J. Pakuła (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Nowe prawo – aktualne problemy*, Toruń 2012, s. 181.

studentom. Na podstawie dokonanych ustaleń można ponadto wnioskować, że poważne kontrowersje wzbudza brak normatywnego upoważnienia w przepisach Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce do odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu karnego (m.in.) przy wymiarze kary dyscyplinarnej. Stąd też wydaje się, że skoro ustawodawca nie zdecydował się na bezpośrednie określenie w przepisach pswin. wskazań, które determinowałyby wymiar kary dyscyplinarnej, to w istocie – nie chcąc narażać członków składu orzekającego uczelnianej komisji dyscyplinarnej (a w pewnych sytuacjach także rektora) na zarzut przejawiania nieuniknionej arbitralności w tym zakresie – powinien zawrzeć stosowne odesłanie do właściwych przepisów Kodeksu karnego. Na kanwie tej ostatniej uwagi warto bowiem podkreślić, że autonomiczność prawa dyscyplinarnego względem prawa karnego⁶⁶ nie powinna być równoznaczna z apriorycznym (a czasem nie do końca uświadomionym) przekreśleniem powiązań pomiędzy prawem karnym a prawem dyscyplinarnym. Wyrazem zaś swoistego, a przy tym postulowanego „przy pieczętowania” wzajemnych relacji mogłoby okazać się ustawowe upoważnienie do odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu karnego zarówno przy wymiarze kary dyscyplinarnej, jak i (szerzej) przy egzekwowaniu odpowiedzialności dyscyplinarnej studentów⁶⁷.

BIBLIOGRAFIA

- Banasik K., *Kara upomnienia za przewinienia dyscyplinarne nauczycieli akademickich*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2020, nr 7–8.
- Bocheńska A., *Uprawnienia rektora w związku z postępowaniem dyscyplinarnym wobec nauczyciela akademickiego*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2020, nr 1.
- Bojarski T., *Polskie prawo karne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2012.
- Bojarski T., *Uwagi o dalszych projektowanych zmianach części ogólnej kodeksu karnego*, w: T. Bojarski, E. Skretowicz (red.), *Nowe prawo karne po zmianach*, Lublin 2002.
- Burzyński P., *Ustawowe określenie sankcji karnej*, Warszawa 2008.
- Czarnecki P., *Przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi w prawie polskim*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2017, nr 1.
- Czarnecki P., *Stosowanie kodeksu karnego w postępowaniach dyscyplinarnych*, „Państwo i Prawo” 2017, nr 10.
- Czarnecki P., *Postępowanie dyscyplinarne wobec osób wykonujących prawnicze zawody zaufania publicznego*, Warszawa 2013.
- Dudka K., *Odpowiednie stosowanie przepisów kodeksu postępowania karnego w postępowaniu dyscyplinarnym wobec notariuszy*, „Rejent” 2010, nr 3.
- Dudka K., *Odpowiedzialność dyscyplinarna oraz zakres stosowania przepisów k.p.k. w postępowaniu dyscyplinarnym wobec nauczycieli akademickich*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2007, nr 9.
- Gietkowski R., *Rektorskie upomnienie*, „Forum Prawnicze” 2021, nr 6.
- Gietkowski R., *Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim*, Gdańsk 2013.

---

⁶⁶ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 15 grudnia 2017 r., I OSK 1408/17, LEX nr 2440297.

⁶⁷ Powyższa uwaga aktualizuje się także w odniesieniu do odpowiedzialności dyscyplinarnej doktorantów i nauczycieli akademickich.

- Górski Ł., *Znaczenie kodeksów etycznych studentów i doktorantów dla ich odpowiedzialności dyscyplinarnej*, w: J. Pakuła (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Nowe prawo – aktualne problemy*, Toruń 2012.
- Gutkowska A., *Upomnienie rektorskie – kara dyscyplinarna czy porządkowa? Problemy na tle dwuinstancyjności postępowania*, „*Studia Iuridica*” 2020, t. 84.
- Kozielewicz W., *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i notariuszy*, Warszawa 2016.
- Krajnik S., *Stosowanie przepisów Kodeksu karnego i Kodeksu postępowania karnego w postępowaniu dyscyplinarnym studentów i doktorantów – wybrane zagadnienia*, w: J. Pakuła (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Nowe prawo – aktualne problemy*, Toruń 2012.
- Kuczyński T., *O odpowiedzialności dyscyplinarnej pracowników*, „*Państwo i Prawo*” 2003, nr 9.
- Kusowska E., *Odpowiedzialność za delikt dyscyplinarny jako przejaw karania poza obszarem państwowego prawa karnego – zarys problematyki*, w: S. Pikulski, M. Romańczuk-Grącka (red.), *Granice kryminalizacji i penalizacji*, Olsztyn 2013.
- Łętowski J., *O problemach odpowiedzialności służbowej i dyscyplinarnej w administracji*, „*Państwo i Prawo*” 1971, nr 8–9.
- Mistygacz M., *Kary dyscyplinarne dla studentów i zasady ich wymierzania*, „*Studia Iuridica*” 2020, t. 84.
- Mucha D., w: P. Chmielnicki, P. Stec (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2017, LEX/el. (dostęp: 30.10.2022).
- Sroka T., *Przestępstwo jako przewinienie dyscyplinarne w perspektywie celów postępowania dyscyplinarnego wobec studentów*, „*Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*” 2011, z. 1.
- Ura E., w: W. Sanetra, M. Wierzbowski (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2013, LEX/el. (dostęp: 30.10.2022).
- Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, druk sejmowy nr 2446*, <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=2446> (dostęp: 30.10.2022).
- Wojciechowski P., w: J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Warszawa 2019, LEX/el. (dostęp: 30.10.2022).

LEGISLACYJNA (NIE)DOSKONAŁOŚĆ REGULACJI DOTYCZĄCYCH KAR DYSCYPLINARNYCH WYMIERZANYCH STUDENTOM

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu jest zarówno analiza kar dyscyplinarnych, które mogą zostać wymierzone studentowi za przewinienie dyscyplinarne, jak i zwrócenie uwagi na problematyczną kwestię wskazania determinantów, kształtujących ich wymiar. Przedstawione w opracowaniu wątpliwości co do „dyscyplinującego” charakteru niektórych kar dyscyplinarnych (a nawet zbędności jednej z nich) uzasadniają *de lege ferenda* potrzebę przemodelowania ich aktualnego katalogu. Dostrzegając jednocześnie, że ustawodawca nie zdecydował się na bezpośrednie określenie w przepisach Ustawy z dnia 1 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce wskazań, które kształtowałyby wymiar kary dyscyplinarnej w sprawach dyscyplinarnych studentów, wyrażono pogląd, że uniknięcie zarzutu przejawiania nieuniknionej arbitralności w tej materii (przez członków składu orzekającego komisji dyscyplinarnej a niekiedy także przez rektora) wymagałoby wprowadzenia stosownego odesłania do właściwych przepisów Kodeksu karnego.

Słowa kluczowe: odpowiedzialność dyscyplinarna studentów, kary dyscyplinarne, przewinienie dyscyplinarne, wymiar kary dyscyplinarnej

LEGISLATIVE (IM)PERFECTION OF REGULATIONS ON STUDENT DISCIPLINARY PENALTIES

Summary

The article aims to analyse disciplinary penalties that can be imposed on a student for disciplinary offences, as well as to draw attention to a controversial issue of indicating determinants of their imposition. The doubts presented in the article that concern the 'disciplining' nature of some disciplinary penalties (and even uselessness of one of them) justify *de lege ferenda* the need to remodel the present catalogue of them. Having noticed that the legislator did not decide to directly determine recommendations for shaping disciplinary penalties for students in the provisions of Act of 1 July 2018: Law on higher education and science, the author presents the opinion that in order to make it possible (for members of the adjudicating panel of a disciplinary commission and sometimes also a rector) to avoid accusations of inevitable arbitrariness in the matter, it would be necessary to make reference to relevant provisions of Criminal Code.

Keywords: disciplinary liability of students, disciplinary penalties, disciplinary offences, disciplinary penalty imposition

Cytuj jako:

Kania-Chramęga A., *Legislacyjna (nie)doskonłość regulacji dotyczących kar dyscyplinarnych wymierzanych studentom*, „Ius Novum” 2022 (16) nr 4, s. 151–167. DOI: 10.26399/iusnovum.v16.4.2022.42/a.kania-chramega

Cite as:

Kania-Chramęga A. (2022), 'Legislative (im)perfection of regulations on student disciplinary penalties', *Ius Novum* (Vol. 16) 4, 151–167. DOI: 10.26399/iusnovum.v16.4.2022.42/a.kania-chramega